

Antyliberalne plany izraelskiego rządu

Michał Wojnarowicz

Skutkiem trwającej wojny w Strefie Gazy jest wzmocnienie nieliberalnego charakteru rządów Benjamina Netanjahu, widoczne w procedowanych przez niego zmianach ustawodawczych. Plany uderzają m.in. w sektor pozarządowy i wolność mediów, co w połączeniu z narastającym konfliktem między rządem a innymi instytucjami państwa pogłębia kryzys polityczny i społeczny. Antydemokratyczne zmiany powinny skutkować zaostrzeniem działań dyplomatycznych ze strony UE względem izraelskiego rządu.

Propozycje zmian w prawodawstwie są w dużej mierze kontynuacją [wcześniejszych procesów politycznych](#) zainicjowanych za poprzednich kadencji Netanjahu. Bazują na zwiększaniu prerogatyw rządu i [jego wpływu na instytucje państwa oraz osłabianiu szeroko pojętego systemu kontroli władz](#). Stanowią też w wielu przypadkach realizację programu wyborczego współkoalicjantów premiera, przede wszystkim z partii skrajnej prawicy. Projekty zmian prawnych znajdują się na różnych etapach legislacji w Knesecie – w komisjach parlamentarnych lub po pierwszych czytaniach. Formalne uzasadnienie części z nich stanowi wojna w Strefie Gazy i [jej regionalne skutki](#). Procedowanie projektów w trakcie letniej sesji Knesetu (do końca lipca br.) zostało wstrzymane po wyjściu z koalicji partii religijnych w proteście przeciwko poborowi ludności ultraortodoksyjnej. Mimo kryzysu rządowego część zmian może być kontynuowana w kolejnej sesji, gdyż pozostaje zbieżna z interesem polityków ultraortodoksyjnych, a niektóre z nich mają wsparcie ze strony centroprawicowej opozycji (np. dot. bezpieczeństwa narodowego).

W swoim nieliberalnym kursie Netanjahu wykorzystuje sprzyjającą koniunkturę międzynarodową, przede wszystkim [zmianę władzy w USA](#). Administracja Donalda Trumpa, [w przeciwieństwie do poprzedniej](#), w dialogu dwustronnym nie podnosi kwestii wewnętrznych. Sam Trump udzielił Netanjahu oficjalnego wsparcia w związku z [toczącym się przeciwko niemu postępowaniem o korupcję](#) (stanowiącym analogię do jego [własnej sytuacji prawnej](#)) i wezwał do wstrzymania procesu premiera lub jego ułaskawienia.

Proponowane zmiany reformy. [Po ataku Hamasu z 7 października 2023 r.](#) izraelskie władze zmieniły przepisy ustawy dotyczącej zwalczania terroryzmu, zwiększając uprawnienia służb bezpieczeństwa i policji. Nowe propozycje procedowane w parlamencie rozszerzają definicje czynów karalnych – przede wszystkim przypadków wyrażania poparcia dla aktów i sprawców terroru. Również w innych ustawach proponowane są podobne zmiany, umożliwiające np. łatwiejszą relegację z uczelni lub blokowanie kandydatur na szczeblu samorządowym. Biorąc pod uwagę dotychczasową praktykę działań ze strony izraelskiego aparatu policyjno-instytucjonalnego, nowe przepisy mogą w istotnym stopniu wpłynąć na wolność wypowiedzi (np. w mediach społecznościowych), przede wszystkim względem obywateli Izraela pochodzenia palestyńskiego. Jest to widoczne również na szczeblu parlamentarnym, gdzie podejmowano próby pozbawienia mandatów posłów ugrupowań arabskich, w związku z ich krytyką działań izraelskich na terytoriach palestyńskich.

W odpowiedzi na podjęcie przez [Międzynarodowy Trybunał Karny \(MTK\)](#) śledztw w sprawie zbrodni popełnianych przez Izrael w Strefie Gazy złożono w Knesecie projekt zakazujący obywatelom współpracy z tym organem bez upoważnienia władz. Szeroka interpretacja przepisów pozwalałaby ścigać również za publikację materiałów wykorzystywanych w śledztwach, np. informacji opartych na raportach żołnierzy bądź sygnalistów. Innym rozważanym działaniem wymierzonym w organizacje pozarządowe jest propozycja

obłożenia 80-procentowym podatkiem dotacji ze strony podmiotów zagranicznych (które jednocześnie nie korzystają z dotacji z budżetu) i uniemożliwienie organizacjom finansowanym ze środków zewnętrznych występowania przed izraelskimi sądami. Uderzałoby to w grupy związane z ochroną praw człowieka, monitorowaniem wolności obywatelskich w samym Izraelu czy działalności władz na terytoriach palestyńskich. Jednocześnie propozycja ta – dzięki pozostawieniu ministrowi finansów szerokiego zakresu uznania – zabezpieczałaby przed podatkiem przychylniejszą prawicę część sektora pozarządowego. Dodatkowo władze metodami biurokratycznymi konsekwentnie utrudniają działalność organizacjom humanitarnym m.in. poprzez blokowanie wydawania wiz ich pracownikom. Od kwietnia br. w życie weszła ustawa zakazująca funkcjonowania [UNRWA na terytorium Izraela](#).

W obszarze wolności mediów ryzyko niesie – rozważany w przeszłości – plan prywatyzacji publicznego nadawcy KAN, oskarżanego przez prawicę o nadmierną krytykę rządu. Jednocześnie brane są pod uwagę rozwiązania faworyzujące prywatne stacje przychylne władzom, np. poprzez zmiany w regulacjach reklamowych. Od maja ub.r. obowiązuje – odnawiany cyklicznie za zgodą Sądu Najwyższego (SN) – zakaz działalności na terytorium Izraela stacji Al-Dżazira ([podobny został przyjęty też przez Autonomię Palestyńską](#)). SN podtrzymał także decyzję blokującą dostęp nieafiliowanych przez władze dziennikarzy do Strefy Gazy. Jednocześnie koalicja rozważa wprowadzenie immunitetu dla osób przekazujących władzom – w sposób nieautoryzowany – informacje dotyczące bezpieczeństwa państwa z pominięciem procedur służbowych. Legalizowałoby to naruszenia, do których dochodziło w kancelarii premiera po 7 października 2023 r.

Spory kompetencyjno-instytucjonalne. Stan wojny nie przerwał kryzysu ustrojowego, wynikającego z procedowanych przez rząd Netanjahu reform zwiększających udział ciał politycznych w obsadzaniu stanowisk sędziowskich lub kontrolnych i ograniczających zakres ich kompetencji. W marcu br. koalicja zmieniła sposób powoływania komisji ds. wyboru sędziów (obowiązujący od kolejnych wyborów parlamentarnych), dając rządowi prawo weta wobec kandydatur. Prace obecnej komisji były blokowane przez ministra sprawiedliwości Jariwa Lewina, co wstrzymywało nominacje sędziowskie, powodując kryzys w sądownictwie. Na stanowisko ministra wpływa spór z początku roku ws. wyboru przewodniczącego składu SN. Odrzucenie propozycji Lewina – faworyzującej bardziej konserwatywnego kandydata – doprowadziło do bojkotu wyboru nowego przewodniczącego. Narastający konflikt obejmuje też spór o dymisję szefa Szin Betu, Ronena Bara,

odwołanego przez premiera w marcu. SN uznał tę decyzję za bezprawną i wskazał, że istnieje kolizja interesów w związku ze śledztwami prowadzonymi przez Szin Bet przeciwko premierowi i jego otoczeniu. Bar sam złożył urząd w czerwcu, a SN ostatecznie zaakceptował wypracowaną przez władze kompromisową formułę wyboru jego następcy.

Ściśle powiązany z tymi procesami jest konflikt rządowo-instytucjonalny z udziałem prokurator generalnej (PG) Gali Baharaw-Miary. Jej udział w procesach decyzyjnych – jako oficjalnej doradczynie prawnego rządu – jest sukcesywnie ograniczany, a jej postanowienia (np. sprzeciw wobec dymisji Bara) ignorowane przez władze. W marcu rząd podjął nieskuteczną próbę usunięcia Baharaw-Miary z urzędu pod zarzutem sabotowania prac władz. W efekcie w czerwcu zmienił dotychczasowe procedury i ponownie zainicjował proces dymisji. Jednocześnie w Knesecie koalicja złożyła projekt zakładający podział urzędu PG i zmniejszenie jego kompetencji. Do zmian instytucjonalnych dążą członkowie [partii skrajnej prawicy](#), widzący w działaniach SN i PG ograniczenia swojej sprawczości. Władze wykorzystują też słabość samego izraelskiego systemu konstytucyjnego, w którym znaczna część kompetencji SN jest oparta na orzecznictwie, a nie na normach ustawowych.

Wnioski i perspektywy. Plany przyjęcia nieliberalnych zmian prawnych i instytucjonalnych procedowane przez rząd Netanjahu łączą długofalowe cele ustrojowe obozu prawicy z doraźnymi działaniami w odniesieniu do wojny w Strefie Gazy. Kryzys rządowy tymczasowo wyhamowuje procedowanie części z nich, których przyjęcie miałyby np. efekt mrozący dla działalności organizacji pozarządowych. Prace nad większością planowanych aktów prawnych mogą być kontynuowane w jesiennej sesji Knesetu i służyć doraźnej mobilizacji elektoratu oraz konsolidacji partii rządzącej w wariacie wcześniejszych wyborów.

Działania obecnych izraelskich władz powielają schematy z innych państw (np. [Węgier](#), [Gruzji](#)) i mają na celu osłabienie mechanizmów kontroli i środowisk krytycznych wobec rządu. Narracja polityczna przyjęta przez obóz rządzący – łącznie z premierem – dotyczy walki z „głębokim państwem”, co powielił przekaz znany m.in. z [USA](#) czy [Turcji](#). Początkowy charakter reform zwiększa szanse na powodzenie trwających nacisków dyplomatycznych ze strony państw UE, choć nie mogą one liczyć w tej kwestii na wsparcie USA i państw arabskich. Przyjęcie części zmian będzie wzmacniało argumentację na rzecz zawieszenia układu stowarzyszeniowego UE–Izrael – będącego obecnie przedmiotem wewnętrznego przeglądu z uwagi na zarzuty dot. łamania prawa humanitarnego w Strefie Gazy – z racji nieprzestrzegania przez Izrael zasad poszanowania praw człowieka i wartości demokratycznych.